QANUN № 08 (382), 2026, s.129-135

Əliyeva Əsmər Əlimusa qızı,
BDU-nun Mülki proses və kommersiya hüququ kafedrasının müdiri,
h.ü.f.d., dosent.
Ünvan: Akademik Zahid Xəlilov küçəsi, 33
E-mail: asmaraliyeva@bsu.edu.az

UOT - 336.2
DOI: https://doi.org/10.30546/2218-9130.008.382.2026.1135

QLOBALLAŞMA FONUNDA ARTAN VERGİDƏN YAYINMA PROBLEMİ: HÜQUQİ HƏLL YOLLARI

Açar sözlər: *vergidən yayınma sxemləri, qloballaşma, vergi əməletməsi, vergi intizamlılığı, transfer qiymətləndirilməsi, beynəlxalq vergi müqavilələri*

Ключевые слова: *схемы уклонения от уплаты налогов, глобализация, налоговое администрирование, налоговая дисциплина, трансфертное ценообразование, международные налоговые соглашения.*

Keywords: *tax avoidance schemes, globalization, tax administration, tax discipline, transfer pricing, international tax treaties*

Giriş

Qloballaşma, dəyişdirdiyi strukturlar və sistemlər vasitəsilə milli dövlətin suverenliyini sarsıdır və onu öz prioritetlərini qəbul etməyə məcbur edir. Bu paradoks səbəbindən, milli dövlətin suveren hakimiyyətin həyata keçirilməsində rəqabətdən kənarlaşdırıldığı və ya zərər gördüyü ən vacib sahələrdən biri də onun tətbiq etməyə məcbur olduğu vergi siyasətidir. Vergi strukturundakı transformasiya ilk növbədə vergi siyasəti məqsədlərinin transformasiyasında axtarılmalıdır. Qloballaşma prosesi vasitəsilə iqtisadi səmərəliliyin və fiskal məqsədlərin transformasiyası ilə vergi strukturu birbaşa vergilərdən dolayı vergilərə keçərək kapital vergilərinin azalmasına və əmək vergilərinin artmasına səbəb olmuşdur. Bundan əlavə, qloballaşma səbəbindən beynəlxalq iqtisadi münasibətlərdəki dəyişikliklər suverenlik sahələrində üst-üstə düşmələrə və vergi səlahiyyətlərində münaqişələrə səbəb olmuşdur.

Əsas mətn. Qloballaşmanın yaratdığı dəyişiklik ayrı-ayrı dövlətlərin vergi sistemlərində problemlər yaradır, eyni zamanda dövlətlərin özlərinin vergi seçimləri də qlobal miqyasda vergi problemlərinin yaranmasına təkan verir. Qloballaşmanın ən vacib nəticələrindən biri kapitala vergilərin azaldılması və əmək haqqına vergilərinin artmasıdır [1]. Kapital gəlirindən əmək gəlirinə vergi qoyulması meyllənməsində də göründüyü kimi, qloballaşma ayrı-ayrı dövlətlərin vergi sistemlərinə və sosial siyasətlərinə təsir göstərir [5, səh.249]. Eynilə, vergi rəqabətində ayrı-ayrı dövlət tərəfindən edilən hər hansı bir vergi azalması resurs bölgüsünə mənfi təsir göstərə bilər.

Vergi proseduru və ya verginin subyekti, dərəcəsi, vergi ödəyicisi və vergi bazası ilə bağlı siyasi iradənin istənilən yeni mövqeyi qlobal sistemdə reaksiya yaradır və qısa və ya uzunmüddətli perspektivdə bu seçim müxtəlif nəticələrə səbəb olur. Eynilə, qlobal sistem tərəfindən tətbiq edilən yeni bir fenomen də daxili siyasi sistemdə də nəticələrə səbəb olur. Bu iki qarşılıqlı təsir, həll tələb edən beynəlxalq xarakterli vacib problemlər yaradır. Hüquqi və texniki problemlərlə yanaşı, ölkələrin vergi gəlirlərinin bölüşdürülməsi də dəyişir və zərərli

vergi rəqabəti dövlət maliyyəsini və büdcə strukturlarını dərindən sarsıdır [2, səh.15-19].

Suverenlik konsepsiyası ilə bağlı mülahizələri bir kənara qoysaq, bu zaman meydana çıxan ən vacib konkret problem vergi gəlirlərinin azalmasıdır. Tanzinin təsvir etdiyi "maliyyə termiti" büdcə gəlirlərini gəmirir. Dövlət gəlirlərinin azalması dövlət üzərində refleks yaradır və təcili olaraq kompensasiyaedici gəlir siyasətinin həyata keçirilməsini zəruri edir [7].

Vergi rəqabəti səbəbindən gəlir itkisindəki ümumi tendensiya əmək gəlirlərinə vergi yükünün artırılması və kapital qaçışının qarşısını almaq üçün tədbirlər görülməsidir. Xüsusilə, inkişaf etmiş ölkələrdə əməyə vergi yükü artır, kapitala yük isə azalır. OECD ölkələrində 2000-2015-ci illər arasında əməyə vergi yükü orta hesabla 36% təşkil etmişdir. AB üzv dövlətlərində əməyə vergilər 1985-1994-cü illər arasında orta hesabla 3,1% artmış, digər istehsal amillərinə (xüsusilə kapitala) vergilər isə 8,1% azalmışdır [3, səh.1-18].

Daşınar və ya daşınmaz əmlakdan əldə edilən kapital mənfəəti - faiz, dividend, icarə gəliri və s. - və əmək gəliri - əmək haqqı, özünüməşğulluq qazancı və sosial təminat töhfələri fərqli vergi dərəcələrinə tabedir. Dualist vergi sistemində kapital mənfəətinə vergi dərəcəsi əmək gəlirinə düşən minimum yükə bərabərdir. Əmək gəliri mütərəqqi tarif strukturuna daxil olduqda iki gəlir arasındakı fərq artır. Vergi rəqabətinin zərərli təsirlərinin qarşısını almaq üçün OECD üzv ölkələrdə tədqiqatlar aparır və forumlar təşkil edir. Yüksək siyasi risk səbəbindən üzv olmayan ölkələrdən kapital axını yüksəkdir. Buna görə də, tədqiqatlar yalnız OECD üzv ölkələri ilə məhdudlaşır. Eynilə, AB, OECD kimi, zərərli vergi rəqabəti ilə maraqlanır və tətbiq olunan effektiv vergi dərəcələrinin yaratdığı investisiya dəyişikliklərini təhlil edərək nəticələrini araşdırır [4, p.666]. Bu problemləri beynəlxalq səviyyədə bağlanmış ikiqat vergitutmanın qarşısının alınması sazişləri vasitəsilə ikitərəfli əsasda həll etmək üçün səylər göstərilsə də, bu səylər məhdud olaraq qalır və qlobal həll yoluna ehtiyac var.

Qlobal gəlirin vergiyə cəlb edilməsi ilə bağlı hələlik fikir birliyi olmasa da, müxtəlif tədqiqatlar və təkliflər mövcuddur. Avi-Yonah, BMT-nin iclasında maliyyə kapitalına vergi tutulmasını və çoxmillətli korporasiyaların dövriyyəsinə görə vergiyə cəlb edilməsini təklif etdi [2, səh.7]. Bu təkliflər qlobal gəlir və sərvətin bir mərkəzdən digərinə, xüsusən də vergi cənnətlərinə köçürülməsinə səbəb olan transfer qiymətlərinin məhdudlaşdırılmasını və bununla da iqtisadi sabitliyin təmin edilməsini hədəfləyir. Bazarın vergi cənnəti ola bilməyəcəyi fərziyyəsinə əsaslanaraq, xalis satış gəliri və portfel investisiyaları üçün vahid vergi dərəcəsi nəzərdə tutulur. Əslində, bu təkliflər vergi uyğunlaşdırılmasından daha çox beynəlxalq əməkdaşlığı nəzərdə tutur. Beynəlxalq əməkdaşlıq iki vacib beynəlxalq vergi probleminin həllinə yönəlib: vergi qaçırılmalarına səbəb olan isti pul və transfer qiymətləri. Bu əməkdaşlıq beynəlxalq münasibətlərin inkişafı üçün də son dərəcə vacibdir. Çünki vergi cənnətləri qlobal sistemin harmoniyasını pozur və vergi uyğunlaşdırılması səylərinə əhəmiyyətli alternativ təşkil edir.

Elektron Ticarət Vergisi. Texnoloji irəliləyişlər nəticəsində elektron ticarətin ortaya çıxması həll tələb edən daha bir beynəlxalq problem yaratmışdır. Elektron ticarət, xarici faktorun daxili siyasi sistemə təsirinin ən bariz nümunələrindən biridir. İnternet istifadəsinin artması ilə informasiya paylaşımı sürətlənmiş və virtual mühitdə ikinci bir həyat yaradılmışdır. Fərdlər və qurumlar internet şəbəkəsi vasitəsilə ayrı bir həyata qoşulmuşlar; dünya fiziki dünyadan və virtual dünyadan ibarət bir dövlətə çevrilmişdir. Nəticədə yaranan yeni iqtisadi nizam yalnız maddi məhsullara deyil, həm də qeyri-maddi məhsullara əsaslanır. Bu kontekstdə elektron ticarət vergisi virtual mühitdə satılan qeyri-maddi məhsulların - informasiyanın, malların və xidmətlərin - vergiyə cəlb edilməsidir.

Kommersiya fəaliyyəti, yəni mal və xidmət mübadiləsi həm fiziki, həm də elektron şəkildə

baş verə bilər. Lakin, bu mühitdə fiziki mövcudluğa əsaslanan ənənəvi metodlardan fərqli bir ticarət növü meydana çıxmağa başlayıb. Bu mühitdə kommersiya həyatının klassik, sənəd əsaslı təsvirlərini - qəbzləri, imza sirkulyarlarını və s. tapmaq çətinləşib. Yeni inkişaf edən virtual mühit ticarət qaydalarının müəyyən edilməsi, müəssisələrin şəxsiyyətlərinin, ünvanlarının və yerlərinin müəyyən edilməsi kimi bir sıra problemlərə də səbəb olub.

Ödəniş sistemləri, eləcə də mal mübadiləsi virtual mühitdə baş verdiyindən, elektron ticarət texnologiyanın təklif etdiyi bütün imkanlardan istifadə edir. İstehlak vergilərində vasitəçi kimi istifadə edilən alıcı və pərakəndə satıcı onlayn mühitdə bu öhdəliyi yerinə yetirmək üçün çox qeyri-müəyyəndirlər. İstehlakçılar əvəzinə, vasitəçilər, mühit yaradan internet xidməti təminatçıları və ödənişləri asanlaşdıran kredit kartı şirkətləri məsuliyyət daşıyır.

Texnoloji irəliləyişlər qloballaşmanı sürətləndirərkən dövlətlərin maliyyə səlahiyyətlərini də zəiflədir. Onlayn ticarətin sürətli artımı onun monitorinqini və vergiyə cəlb edilməsini daha da çətinləşdirib. Elektron ticarət vasitəsilə satış edənlər gəlir əldə etsələr də, vergiyə cəlb olunsalar da, hansı dövlətin qanunlarına tabe olduqları məsələsi dəqiq deyil. Bundan əlavə, vergi öhdəlikləri ilə bağlı qeyri-müəyyənlik səbəbindən elektron ticarətdə vergi tətbiqi məsələsi qəti deyil [6, səh.24].

Bu konkret iqtisadi fenomeni - elektron ticarəti - vergi qanunları çərçivəsində təsnif etmək də çətindir. Çünki əməliyyatın baş verdiyi fiziki yerlərdə iştirak edən ölkələrin və ya dövlətlərin suveren səlahiyyətləri üst-üstə düşə bilər və əməliyyatların vergi cənnətlərindən aparılması ehtimalı vergi prosedur hüququ, maddi vergi hüququ və vergi texnikası baxımından tərifləri qeyri-mümkün edir. Eynilə, mallar və xidmətlər fiziki bir yerdə alınıb satıldıqda, administrasiya vergi ödəyicisini və əlaqəli hadisələri və əməliyyatları - iş yeri, vergitutma subyekti, vergi tutulan hadisə, vergi ödəyicisi, vergitutma metodu, vergi dərəcəsi, vergi bazası - müəyyən etməkdə çətinlik çəkmir və yoxlamalar və digər prosedurlar vasitəsilə mövcudluğunu müəyyən etdiyi vergi ödəyicisi ilə münasibətlərini hüquqi çərçivə daxilində qurur. Vergitutma subyektini və bu subyektlə bağlı hüquqi çərçivəni müəyyən etmək real mühitdə mümkün olsa da, virtual mühitdə əhəmiyyətli problemlər yaranır.

Elektron ticarətdə gəlir gətirə biləcək elementlər əsasən formal iqtisadiyyatdan kənarda hüquqi çərçivə daxilində fəaliyyət göstərir, vergi bazasını aşındırır və dövlət gəlirlərini azaldır. Texnoloji infrastrukturdan, vergi sistemindən və milli dövlətlərin inkişaf səviyyəsindən asılı olaraq, vergi bazası hər bir ölkədə müxtəlif səviyyələrdə aşınır və bu da gəlir itkisinə səbəb olur. Bundan əlavə, vergi öhdəliyinin qeyri-müəyyənliyi səbəbindən vergi bazalarının yox olmasına səbəb olan bu ticarətdə vergitutmanın olmaması yeni vergi cənnətləri yaradacaq. Texnologiya idxalçısı olan və bu ticarəti dəstəkləmək üçün infrastruktur və kapitala malik olmayan inkişaf etməkdə olan ölkələr qaçılmaz olaraq istehlak və gömrük rüsumlarında vergi itkiləri ilə qarşılaşacaqlar. Kompensasiyaedici gəlir siyasəti buna dolayı vergilərin artırılması yolu ilə nail olmağa çalışacaq, lakin bu vergilərin onsuz da ədalətsiz strukturu vergi ədalətliliyini daha da sarsıdacaq.

İnternetin sərhədləri müəyyən edilə bilmədiyindən, hansı dövlətin onu vergiyə cəlb etmək səlahiyyətinə malik olduğu da bəlli deyil. İnternet xidməti təminatçıları vergiyə cəlb olunarsa, inkişaf etməkdə olan ölkələrdə vergi itkiləri artacaq və ticarət virtual mühitə keçəcək. Eynilə, topdansatış və pərakəndə satış şirkətlərinin zərərinə elektron mal və xidmətlərin vergidən azad edilməsi də ədalətsizdir. İnternetdən istifadənin yüksək gəlirli qruplar arasında daha çox yayıldığını nəzərə alsaq, dolayı vergilərin artırılmasının aşağı gəlirli qruplara təzyiq göstərəcəyi danılmazdır. Milli dövlətin müəyyən mənada maliyyə səlahiyyətlərinin itirilməsi həllolunmaz bir problem kimi ortaya çıxır. Kargı və digərləri [6, səh.28] iddia edirlər ki, elektron ticarətin vergiyə cəlb edilməsi prob-

lemi beynəlxalq sistemə inteqrasiya olunmuş dövlətlər üçün əhəmiyyətli risk yaradır, onların fəaliyyət dairəsini məhdudlaşdırır və vergi ödəmək imkanlarını azaldır; beynəlxalq kapital isə getdikcə iqtisadi siyasət üzərində nəzarəti həyata keçirir. Bir tərəfdən, sivilizasiyaya çatmaq və müasir sivilizasiya səviyyəsinə çatmaq üçün texnologiyadan imtina edilə bilməyəcəyi reallığı ilə qarşılaşırıq; digər tərəfdən, bunun dövlətin suveren səlahiyyətlərini məhdudlaşdırdığı vəziyyətlə qarşılaşırıq. Bu faktı nəzərdən qaçırmaq mümkün olmadığı üçün vacib olan bu xarici fenomeni qəbul etmək və bu ticarətin necə qanuniləşdiriləcəyini, onun mücərrəd qaydalarının necə müəyyən ediləcəyini və nəticədə əldə edilən gəlir və mənfəətin necə vergiyə cəlb ediləcəyini müəyyən etməkdir. Burada beynəlxalq əməkdaşlıq, konsensus və vergi strukturunun uyğunlaşdırılması da zəruridir.

Elektron ticarət birbaşa və dolayı vergilər baxımından bir çox problem yaradır. Daimi nümayəndəliyin müəyyən edilməsi birbaşa vergilər baxımından elektron ticarətin vergiyə cəlb edilməsində əhəmiyyətli məsələlərdən biridir [6, səh.28]. Vergi hüququnda ən vacib anlayışlardan biri iqtisadi fəaliyyətin həyata keçirildiyi biznes yeridir. Biznes yeri anlayışının qeyri-müəyyənliyi və onun yerini müəyyən edə bilməməsi onun hansı vergi rejiminə tabe olacağı ilə bağlı qeyri-müəyyənliklər yaradır. Şirkətin istehsal yeri və hüquqi mərkəzi də fərqli ola bilər və çox vaxt biznes yerləri vergi cənnətlərində yerləşir. Birbaşa vergilərə gəldikdə, hansı vergi dərəcəsinin tətbiq edilməli olduğu da aydın deyil - satışın həyata keçirildiyi ölkənin dərəcəsi və ya satıcının yerləşdiyi ölkənin dərəcəsi.

Dolayı vergilərdə elektron ticarət istehlak modellərini də dəyişdirir, yerli və xarici satıcılar arasında tələbin bölüşdürülməsini pozur. Hər iki anlayışın mövcudluğu dövlət və vergi ödəyicisi arasında təmasdan başlayan vergi hüququ münasibətlərində məlum olsa da, bu əlaqənin qurulmaması vergi texnikalarının müəyyən edilməsində zəifliklər və boşluqlar yaradır. Vergitutma hüququ ilə bağlı problem beynəlxalq əməkdaşlıq yolu ilə həll edilmədikcə, insan həyatını xeyli asanlaşdıran texnoloji inkişaf vergidən yayınma və itkiləri artıracaq.

Çoxmillətli korporasiyaların vergitutma və transfer qiymətləndirməsi

Kapital mobilliyinin ən vacib nümayəndələri olan çoxmillətli korporasiyalar qloballaşma fəlsəfəsinin fundamental iqtisadi vahididir. Bu şirkətlər müəyyən bir ölkədə yerləşsələr də, sonda sərhədlərini aşır, səhmdar cəmiyyətlərinə çevrilir, çoxsaylı baş ofisləri və çoxsaylı səhmdarları var. Dünya gəlirinin payını alan və müxtəlif sahələrdə istehsal edə, satan və sata bilən bu şirkətlər dövlətlərin suveren gücünə maliyyə və siyasi cəhətdən təsir göstərir. Qarşısıalınmaz xarici amillərdən biri də çoxmillətli korporasiyaların mövcudluğudur. Çoxmillətli korporasiyalar dünyada beynəlxalq kapitalın axıcılığını vasitəçilik edən, onu birbaşa investisiyalara yönəldən və dünya gəlirlərini bir ərazidən digərinə köçürən şirkətlərdir. Qloballaşma müəyyən mənada çoxmillətli korporasiyalarla sinonim olduğundan, bu korporasiyaların vergitutma ilə bağlı problemlər ən vacib qlobal vergitutma məsələlərini təşkil edir.

Vergi rəqabət qabiliyyəti kontekstində qeyd edilmişdir ki, investisiyalar yalnız vergi dərəcələrindən deyil, həm də əmək haqqı, işçi qüvvəsinin keyfiyyəti, infrastruktur və siyasi sabitlik kimi bir çox amillərdən asılıdır; əslində, daha yüksək vergi yükü rifaha verdiyi töhfəyə görə daha cəlbedici ola bilər. Vergi həssaslığından daha çox, investisiyalar siyasi sabitliyə və hüquq sisteminə daha həssasdır və mahiyyət etibarilə onların funksiyasını təşkil edir. Xüsusilə inkişaf etməkdə olan ölkələr üçün, çoxmillətli korporasiyaların qlobal investisiyaları cəlb etmək qabiliyyətini nəzərə alsaq, yuxarıda qeyd olunan digər amillər kimi vergi güzəştləri də böyük əhəmiyyət kəsb edir [1].

Qlobal inteqrasiyanın reallığı, artımla idarə olunan kapital və investisiya cəlb etmək istəyi və vergi rəqabəti nəzərə alınmaqla, çoxmillətli korporasiyaların vergiyə cəlb edilməsi beynəlxalq həll tələb edən vergi problemini təşkil edir.

Xüsusilə, bu şirkətlər arasında mənfəət və zərərlərin manipulyasiya edilmiş qiymətlər vasitəsilə daxili ticarət yolu ilə ötürülməsi - transfer qiymətləri kimi tanınan bir təcrübə - milli vergi gəlirlərini əhəmiyyətli dərəcədə azaldır və vergi sistemlərinə zərər verir. Çoxmillətli korporasiya vergi ödəməli olduğu bir ölkədəki törəmə müəssisəsinə mal və ya xidmətləri manipulyasiya edilmiş yüksək qiymətlərlə satmaqla və ya mal və ya xidmətləri manipulyasiya edilmiş aşağı qiymətlərlə almaqla mənfəətini azalda və vergilərdən yayına bilər.

Aydındır ki, beynəlxalq vergi sistemləri uyğunlaşdırılmazsa və qlobal vergi problemlərinə həll yolları tapılmazsa, qlobal sistem tərəfindən tətbiq edilən bu institutun vergi bazalarını aşındırmasının və vergi gəlirlərini azaltmasının qarşısını almaq mümkün olmayacaq. Məsələn, zərərlə işləyən bir şirkət zərərlərini manipulyasiya edilmiş qiymətlərdən istifadə edərək başqa bir ölkədəki gəlirli bir şirkətə köçürməklə transfer qiymətləri vasitəsilə vergilərdən yayına bilər və ya bir ölkədə gəlirli, lakin yüksək vergiyə cəlb olunan gəlir aşağı vergi tutulan gəlirli zərərlə işləyən bir ölkəyə köçürülə bilər və beləliklə, vergilər minimuma endirilə bilər. Vergi uyğunlaşdırılmasının olmaması çoxmillətli korporasiyaları manipulyativ təcrübələrə cəlb etməyə vadar edə bilər.

Transfer qiymətləri, qlobal kapitalın vergiləri minimuma endirməsinə imkan verməklə, yalnız vergi gəlirlərində əhəmiyyətli dərəcədə azalmalara səbəb olmur, həm də vergiyə cəlb olunan qlobal gəlirin ədalətli bölüşdürülməsini təmin etməyi çətinləşdirir. Beynəlxalq ticarətin 60%-dən çoxunun bu şirkətlərin öz daxilində baş verməsi məsələni daha da aktuallaşdırır [6,səh.27]. Beynəlxalq kapitala vergi qoyulması çətinləşsə də, ikiqat vergitutma kimi bir problem də ortaya çıxır. Transfer qiymətləri vasitəsilə dünya gəlirlərinin və resurslarının ədalətsiz şəkildə bölüşdürülməsi təkcə vergi gəlirlərinin azalmasına deyil, həm də iqtisadi dəyişənlərə mənfi təsir göstərir və rifahda dəyişikliklərə səbəb olur. Ölkə tərəfindən vergi ödəmədən göstərilən dövlət xidmətlərindən faydalanmaq sosial ədaləti və hüquq sistemini sarsıdır

Eynilə, çoxmillətli korporasiyaların mənfəətlərini vergi cənnətlərinə köçürmələrinin yaratdığı ikiqat vergitutma problemləri beynəlxalq əməkdaşlığı zəruri edir. Vergi cənnətləri qlobal gəlirin bütün hüquqi öhdəliklərdən azad olduğu yerlərə çevrilir və bu da bu bölgələrdə beynəlxalq kapital və vəsaitlərin toplanmasına səbəb olur. Bundan əlavə, bu yerlərdə qanunsuz əldə edilmiş gəlirlərin yuyulması cinayətkarlığı təşviq edir, ölkələrin hüquq sistemlərinə zərər verir.

Nəticə

Vergi bazalarını azaldan gəlir dəyişiklikləri dövlət gəlirlərini azaldır, dövlət xərclərini sağlam dövlət resursları - vergilər - ilə maliyyələşdirməyi çətinləşdirir və rifahın itirilməsinə səbəb olur. Borc almaqla mövcud rifah səviyyələrini qorumaq istəyi və ya inkişafı və böyüməni maliyyələşdirmək ehtiyacı ölkənin iqtisadi cəhətdən qaynar pullara qarşı həssaslığını artırır. Bu ehtimal beynəlxalq əməkdaşlığı zəruri edir və qlobal siyasətin həyata keçirilməsini tələb edir. Gəlir dəyişiklikləri səbəbindən beynəlxalq kapitalın səmərəsiz bölüşdürülməsi də beynəlxalq resursların effektiv bölüşdürülməsinə mane olur. Texnoloji irəliləyişlər nəticəsində elektron ticarətin yaranması, çoxmillətli korporasiyaların vergiyə cəlb edilməsi ilə bağlı problemlər və vergi cənnətləri də beynəlxalq həllər tələb edən qlobal vergi problemlərini təşkil edir. Çoxmillətli korporasiyalar tərəfindən mənfəətin vergi cənnətlərinə köçürülməsi və nəticədə yaranan ikiqat vergi problemləri də beynəlxalq konsensus tələb edir. Bu problemlər qlobal sistemin harmoniyasını pozur və vergi uyğunlaşdırma səylərinə əhəmiyyətli bir alternativ təşkil edir. Bu məsələlərin həllində əməkdaşlıq beynəlxalq münasibətlərin inkişafı üçün çox vacibdir.

İstifadə edilmiş ədəbiyyatın siyahısı:

1. Alptekin Ercan. Küreselleşme ve Vergi Politikası. Legal Hukuk Kitapları Serisi: 64 Aralik, 2020.236 s.
2. Akkaya, Ş., *"Küreselleşme Ve Vergi Politikası"* İ. Ü. İktisat Fakültesi Maliye Araştırma Merkezi Konferansları S: 42., İstanbul,s.12,113,18,22, 2002
3. Aktan, C.C. & Vural İ. Y., *"Vergi Rekabeti",* Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Sayı: 22, s.1-18, 2004
4. Giannini, S. & Magguilli, C., *"The Effective Tax Rates in the EU Commission Study on Corporate Taxation: Methodological Aspects, Main Results and Policy Implications"* Cesifo Working Paper No:666, 2002.
5. Çalcalı, Ö. & Yılmaz, A., *"Sermayenin Vergilendirilmesinde Adaletten Etkinliğe Doğru Yaşanan Kayma: Türkiye'deki Durum"* Yönetim ve Ekonomi Cilt:20 Sayı:2 C.Bayar Üniversitesi İ.İ.B.F. MANİSA,2013
6. Kargı, N.& Karayılmazlar, E., *"Küreselleşmenin Vergi Politikaları Üzerindeki Etkinsizlik Etkisi"*, Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, C.14, S.3 s.21-37,2009
7. Tanzi, V., *"Globalization, Technological Developments, And The Work Of Fiscal Termites",* Brooklyn Journal of International Law, S:26:4,2001

Алиева Асмар Алимуса гызы,
заведующая кафедрой гражданского процесса и
коммерческого права БГУ, кандидат наук, доцент

РАСТУЩАЯ ПРОБЛЕМА УКЛОНЕНИЯ ОТ УПЛАТЫ НАЛОГОВ НА ФОНЕ ГЛОБАЛИЗАЦИИ: ПРАВОВЫЕ РЕШЕНИЯ

РЕЗЮМЕ

Хотя феномен глобализации повысил мобильность факторов производства, он привел к сближению налоговых интересов стран. Это обуславливает необходимость международного сотрудничества государств для решения этой проблемы. ОЭСР проводит исследования в странах-членах для предотвращения вредной налоговой конкуренции. Эти исследования предлагают международное сотрудничество вместо гармонизации налогового законодательства. Международное сотрудничество направлено на решение двух основных международно-правовых проблем налогообложения: трансфертного ценообразования, которое приводит к сокращению налоговой базы и изменению налоговых поступлений, и «горячих денег». Трансфертное ценообразование также затрудняет обеспечение справедливого распределения доли глобального дохода, подлежащего налогообложению. Статья посвящена вышеупомянутым проблемам и их решениям.

Aliyeva Asmar Alimusa,
Head of Department of Civil Procedure and Commercial Law, Ph.D.,
Associate Professor, Baku State University

THE GROWING PROBLEM OF TAX EVASION IN THE CONTEXT OF GLOBALIZATION: LEGAL SOLUTIONS

SUMMARY

Although globalization has increased the mobility of production factors, it has also led to a convergence of tax interests across countries. This necessitates international cooperation among states to address this issue. The OECD conducts research in member countries to prevent harmful tax competition. These studies advocate international cooperation rather than harmonizing tax legislation. International cooperation aims to address two key international tax law issues: transfer pricing, which erodes the tax base and alters tax revenues, and "hot money." Transfer pricing also complicates the fair distribution of global taxable income. This article examines these issues and their solutions.

Redaksiyaya daxilolma tarixi: 26.08. 2026
Təkrar işlənməyə göndərilmə tarixi: 28.08. 2026
Çapa qəbul olunma tarixi: 30.08.2026